

Chatollet

Jeg husker mit barndomshjem som et meget stille sted. Der var ingen bragende latter og høje stemmer. Ikke at der blev sagt noget til mig om at være stille, eller at stemningen var trykket. Det lå bare i luften.

Det gik mig heller ikke på, før jeg fik legekammerater. Hos dem måtte vi godt være fjantede og højrøstede. Men når de kom hjem til mig, var jeg lidt beklemmt, især over min mor.

Men jeg skal ikke klage. Selv om jeg var 'krigsbarn', født i 1945, så havde jeg en god og tryk barndom. Familie så vi ikke noget til, men jeg vidste, jeg var elsket. Min far sagde altid, at jeg var guldklumpen i hans liv. Så stærkt udtrykte min mor sig ikke. Hendes smil var også anderledes.

Når hun satte sig til klaveret, spillede hun ikke munter musik. Hun kunne godt spille børnesange, men når hun spillede for sig selv, var det en anden slags musik. Jeg kan stadig nynne et af stykkerne. Det hed 'Stille sorg'. Min far stillede sig somme tider bag hende og strøg hende over håret, når hun spillede.

Det var nu ikke noget, jeg tænkte meget over, for så anderledes var de jo heller ikke. Men senere, mens jeg stadig boede hjemme, gik det op for mig, at det ikke var noget tilfælde, at 'Stille sorg' var hendes yndlingsstykke. Der var noget over min mor, som jeg bedst kan beskrive som vemod.

Det betød ikke, at hun trak sig ind i sig selv. Hun kunne endda blive helt livlig, når hun fortalte om sin barndom. Hun var født i 1928 og voksede op i et håndværkerhjem i en provinsby, og hendes skildring af, hvad hun foretog sig sammen med legekammeraterne, kunne være både rørende og grinagtig. Til gengæld brød hun sig ikke om at fortælle om sine ungdomsår.

Da jeg havde gjort min uddannelse som sygeplejerske færdig, flyttede jeg til København. Jeg sørgede for at komme hjem så tit som muligt, men det slog mig, at vemodet stadig var et fremherskende træk.

Min erfaring med depressive patienter fik mig til at tænke på, at det måske var det, hun var ramt af. Jeg prøvede at tale med hende om det, men jeg blev hurtigt klar over, at jeg var på gale veje.

Da hun fyldte 75, kom hun ud for en alvorlig trafikulykke. Jeg tog fri og besøgte hende på hospitalet. Hun lå på intensiv, men hun var ikke mere medtaget, end at hun kunne både smile og tale. Det første hun sagde var, at hvis hun døde, måtte jeg love at rydde lejligheden.

- Pjat med dig, sagde jeg, de har jo lige lappet dig sammen, så du skal ikke ligge der og snakke om at dø.

Men hun fortsatte bare.

- Du må love mig én ting til. Du kan gøre med tingene, hvad du vil. Men chatollet skal du selv overtage, og du må ikke skille dig af med det. Du husker chatollet?

- Naturligvis, sagde jeg.

- Kan du huske, hvordan du stod og trak alle de små skuffer ud og skubbede dem i igen, da du var lille?

Jeg så det for mig. Pladen, der kunne slås ned og de små blankpolerede skuffer. Det var på sin vis et smukt møbel, men det ville slet ikke passe i min lejlighed.

- Du troede, der var hemmelige rum i det, sagde hun.

- Det er der måske også? sagde jeg og forsøgte at være munter.

- Hvem ved? svarede hun i en tone, jeg først forstod længe efter.

Jeg var lettet over, at hun ikke havde det værre. Men om morgenen ringede de fra hospitalet og sagde, at der var stødt komplikationer til. Samme aften døde hun.

Da jeg havde overstået begravelsen og ryddede op, fandt jeg deres vielsesattest. De var blevet gift i 1948, tre år efter at jeg var blevet født. Det var nyt for mig. Og mærkeligt.

Forklaringen kom, da jeg tømte chatollet. I den underste skuffe var der en ring i bunden. Jeg trak i den og så, at der var et ekstra rum under den. Der lå der to stilehefter.

De næste timer blev de mærkeligste i mit liv. Hefterne var min mors. Det første begyndte som en dagbog. Det handlede mest om veninderne og skolen, og det var egentlig ret banalt, men det var selvfølgelig rørende at læse.

Men pludselig skiftede indholdet karakter. Hun begyndte at skrive om følelser, og kort efter at hun fyldte seksten, dukkede

kærligheden pludselig op. En dreng, der var et år ældre, gjorde alt, hvad han kunne for at komme i kontakt med hende.

‘Erik fulgte mig hjem fra skole i dag. Han er ret sød og bralrer ikke som de andre drenge. Men hvad skal jeg sige til ham?’

Hun var i vildrede. Følelsen af at være attrået, som det hed dengang, var ny og dejlig, men også besværlig. Næsten hver dag skrev hun om sin tvivl og usikkerhed.

‘Vi snakker egentlig godt sammen, men ...’

Hun følte, at hendes interesse for ham ikke svarede helt til hans interesse for hende.

Så fulgte der nogle måneder, hvor dagbogen ikke blev ført. Men da hun begyndte igen, kunne jeg forstå, at hun var kommet til klarhed over, at hun ikke følte for Erik, hvad han følte for hende.

‘Men jeg kan ikke få mig til at sige det. Jeg må håbe, han selv finder ud af det.’

I juni 44 gik hun ud af skolen. Dagbogen gik i stå. Men den blev genoptaget i september, hvor hun var kommet i lære som sølvsmed. Det var overraskende nyt for mig. Hun skrev om, hvad hun lavede og supplerede med små pertentlige tegninger.

Erik forsvandt ikke helt ud af hendes liv. De havde fælles bekendte, og i teknisk skole gik de i samme klasse.

‘På en måde er det svært, for jeg ved, hvordan han har det, og selv om han ikke er påtrængende, så kan jeg ikke få mig til at ... jeg kan jo godt lide ham.’

I november fik hun et søndagsjob i en bagerbutik. Det førte til nogle muntre bemærkninger om en komisk bagersvend, der lagde an på hende. Men der var også nogle kommentarer om de tyske soldater, der kom i butikken.

En af dem skilte sig ud. Han var ung og talte dansk, og de må være faldet i snak. Der gik ikke længe, før de var på fornavn. Herman hed han.

‘Jeg har medlidenhed med ham. Han hører til det danske mindretal syd for grænsen og er tvunget til at være tysk soldat.’

At medlidenheden hurtigt voksede til noget andet, fremgik ret klart af heftets sidste sider. Men pludselig endte dagbogen midt i en sætning. Hvad var der sket?

Svaret kom i det andet hefte, som ikke var en dagbog.

‘Jeg skriver dette til dig, fordi sandheden ikke skal nå dig ad anden vej. Som du har læst i dagbogen, blev jeg ramt af kærligheden. Det tror jeg, du vil forstå uden at fordømme. Selvfølgelig spurgte jeg mig selv, om det var medlidenheden, der løb af med mig, men jeg var ikke et øjeblik i tvivl om mine følelser, heller ikke om hans.

Det var naturligvis en vanskelig situation. Tyske soldater skulle undgås. Så det var en umulig kærlighed. Men nu havde vi mødt den og ville ikke undvære den, så det blev en kærlighed på trods.

Men skulle det også være en kærlighed uden fremtid? Nej. Jeg skrev selvfølgelig ikke i dagbogen, at vi lagde planer. Vi vidste jo,

at det kun drejede sig om få måneder, måske uger, inden freden kom. Du vil sikkert tilgive mig, at det i de uger blev til mere end kys. Når hjertet taler, tier forstanden.

Herman havde nær familie i Danmark. Planen var, at han skulle stikke af fra kasernen og skjule sig hos familien.

Flugten lykkedes. Jeg havde tøj parat til ham og penge til rejsen. Et kys til farvel, og så var det bare at vente.

Hjemme i stuen hang et kort med knappenåle, der viste, hvor fronten gik. Og pludselig, da knappenålene kun var få centimeter fra den danske grænse, lød det i radioen fra London, at Tyskland havde kapituleret.

Det var gået, som vi havde planlagt. Der var kun en enkelt ting, der gjorde mig betænkelig. Jeg var bange for, at jeg var blevet gravid.

Samme aften bankede det på døren. Et mareridt begyndte. Jeg blev halet ud på gaden af nogle mænd. En af dem var bagersvend. De slæbte mig ned på torvet. Der flåede de tøjet af mig.

- Lede kælling. Feltmadras, skreg de og spyttede på mig.

Jeg prøvede at forklare, men de hujede bare ad mig, som var de vilde dyr. En af dem klippede håret af mig. En anden maledede hagekors på mig. Til sidst trak de mig ind på kirkegården og smed mig på affaldsbunken med de visne blomster.

Der fandt Erik mig næste formiddag. Han hentede tøj hos mine forældre, og en halv time senere sad vi i hans forældres køkken.

Jeg havde det frygteligt og kunne ikke tænke klart. Alligevel undrede det mig, at han ikke havde afleveret mig hos mine forældre.

- Din mor tør ikke have dig i huset, sagde han.

Jeg så på ham. Hvad var det, han sagde? At min egen mor ... aldrig har jeg følt mig så svigtet.

- Du kan bo her, sagde han og lagde sin hånd på min.

Han havde aldrig før rørt ved mig. Det føltes rart, og jeg burde have været dybt taknemmelig. Men jeg tænkte på Herman. Mistanken om at være gravid var også blevet til vished, så tanken om at bo der var umulig.

Men det skulle blive meget værre. Senere på dagen fandt vi ud af, at Herman aldrig var dukket op hos sin danske familie. Og da min mor hørte, at jeg var gravid, slog hun hånden af mig. Min verden brød sammen.

Der gik to dage. Så blev jeg diskret bragt af vejen. Min far havde fundet en gård på landet, hvor de havde erfaring med 'faldne piger'. Kost og logi og lidt lommepenge til gengæld for arbejde i stalden og 'andet forefaldende'.

Jeg havde intet valg. Også sølvsmeden vendte mig ryggen. Men jeg stod det igennem. Jeg skrev til Hermans forældre, så snart man kunne sende post til Tyskland. Jeg fik også svar. Han var blevet skudt som desertør sidst i april. Min egen familie hørte jeg aldrig fra.

Nytårsaften 1945 blev du født. Men jeg var nødt til at fortsætte med 'kost og logi'. Der var ingen anden mulighed, før jeg fik sparet op og kunne flytte. Dagene gik og blev til år.

En smuk sommerdag dukkede Erik pludselig op i stalddøren.

- Det var utrolig svært at finde dig, sagde han. De, der vidste noget, ville ingenting sige. Jeg tror, de skammer sig.

Vi talte længe sammen den dag og den næste med. Glæden over at se ham var voldsom. Men jeg var også fuld af skam og tvivl. Han havde gjort sin uddannelse færdig og var ansat som finmekaniker i en anden by. Det var klart, hvad han kom for. Men var jeg overhovedet værdig til det? Ville det ikke være at bedrage ham? Og kunne jeg selv leve med det bedrag?

- Jeg ved, hvad du tænker, sagde han. Men tror du ikke venskab kan blive til kærlighed? Og hvis ikke - hvor stor er forskellen så egentlig?

Så rejste han. Han ville give mig tid til at tænke.

Da han kom igen, og gensynsglæden skyllede gennem mig, kunne jeg ikke sige nej.

Erik blev en lige så god far, som Herman ville have været. Kærligheden er det for svært at tale om, men jeg fik et smukkere liv, end jeg fortjente.

*

Jeg holdt løftet til min mor. Hefterne blev lagt tilbage i det hemmelige rum, og chatollet fik den bedste plads i min stue. Når jeg i dag

tænker tilbage på min barndom, er det billedet af min far, der står
for mit indre øje. Han står bag min mor og stryger hende over håret,
mens hun spiller.

© Kaj Himmelstrup